

BARTÓK BELA

1975

1.

SZIKLAY ANDOR:

MAGYAR LÁBNYOMOK ...

(Washington) — A finom arcu, művészkezü asszony, aki a diványon a sziámi macskánkat simogatja, élénken cseveg az életről és a muzsikáról, a multról és a muzsikáról, azután a fiatalokról és megint a muzsikáról, végül már csakis Bartókról, akinek tanítványa volt. Fialat amerikai zongoraművész nő korában Wilhelmine Creel „fogta magát” és Budapestre költözött, hogy a modern zene nagy uttörőjénél tanulhasson. Kapcsolatuk azután itt Amerikában folytatódott, Bartók haláláig, mint féltve őrzött, ma már nem csupán tartalmukban nagyértékű levelek sorozata tanusítja. Ezeknek az angolnyelvű leveleknek egyikéből, amelyben Bartók, már tudva, hogy nem épülhet föl, megírta Wilhelmine-nek betegségé természetét és gyötrelmei körülményeit, néhány részletet idézek fordításban:

„Az orvosok megállapították, hogy vörös véresejtem tulszaporodtak, de a baj igazi okát nem tudják, hiszen ez az állapot nem okolja meg, hogy miért van újra és újra magas lázam. Olykor olyan gyöngé lettem, hogy alig birtam egyik szobából a másikba menni. Vizsgálatok sora...végül Harvard-on (jegyzet: Bartók ottani egyetemi előadása alkalmával) rávettek, hogy ott az ő költségükön és egy nevezetes szaktekin-tély felügyelete alatt ismét kivizsgáltassam a dolgokat.

1912
2. kötet

Egy Röntgenfelvétel mutatott is valami kis rendelle-
nességet a tüdőben, amit lelkesedéssel és örömmel
fogadtak, mert ugyebár ,végre tudjuk, mi az igazi
ok'...Én nem voltam különösebben vidám a hír hallá-
tára. Hetekig ágyban kellett maradnom — és ekkor a
Zeneszerzők, Írók és Kiadók Szövetsége elhatározta,
hogy saját költségén kigyógyíttat. Kórházba vittek,
azonban a Röntgen-képek most már mind kevesebb
bajt mutattak a tüdőben, tehát úgy látszott, hogy nem
is ott van a baj, a magas hőmérsékletnek megint csak
nincs meg az oka, tehát nem lehet kezelni és gyógyi-
tani. A lázas időszakok kb. 9 napig tartanak időrl-
időre. Ez alatt a lábaim is fájnak, alig bírok járni.
Mostanában azonban 9 fontot híztam (nevetséges
sulyom csak 87 volt előzetesen) — viszont a szörnyen
leverő new yorki hőség megfosztott az étvágyamtól és
vissza-fogytam 2 fontot. Unalmas-olvasmány ez, nem
valami üdítő. A gyógyulásra semmi remény, és arról
szó sem lehet, hogy valami állást vállaljak, közben el-
fogy a pénzünk és sejtellem sincs arról, hogy azután
mi következik. Kiadott szerzeményekből van néhány-
száz dollár jutalékom évenként, de hát ez csak néhány
csepp. Tetejébe külön gondjaim is vannak bizonyos
kiadói dolgokkal kapcsolatban, tudományos munkái-
mat illetően, amikre nézve nem bánnak velem megfe-
lelően. De hát most már ez a tárgy kezd kellemetlen
lenni, abba is hagyom..."

Közel volt az az utolsó óra, amelyben egyéniségé-
hez és művészetéhez méltó „idézettel” ajándékozta
még a zenetörténészeket: „Csak az fáj, hogy teli
kofferrel kell elmennem..."

A 3. zongoraverseny utolsó 17 taktusának hang-
szerelésére már nem futotta az időből. Serly Tibor
végezte azt el, annak az amerikai magyar Serly
Lajosnak a fia, akit én még ismertem és aki a „Kék
nefelejcs"-et komponálta...

S Z A B A D S Á G

Péntek, 1975 december 5

„...koszorút, ha meghalok,
a siromra, sirhalmomra
nefelejcsből fonjatok...”

A nemfelejtésről azóta már az egész kulturvilág gondoskodik. A Schwann lemez-katalógus kéznél lévő példányában 46 Bartók-mű 129 felvétele szerepel.

***

Utóbbi évekbeli budapesti kirándulásaim „Anti bácsi”-ja, Molnár Antal, a nagy zenetörténész — aki annakidején az elsők között állt ki Bartók mellett — „Bartók Béla, az ember” c., 1955-beli tanulmányában megjegyezte, hogy „legszívesebben hallgatott. Életem folyamán soha senkit nem láttam oly beszédesen nem-szólni. A hallgatás volt az ő legsokatmondóbb közlésmodja...” Ezt én inkább csak sejtettem, semmint tapasztalhattam volna, minthogy Bartókkal volt találkozásaim szükségszerűen folyamatos párbeszédekkel jártak. Mostanában, hogy ennek az évtizedfordulós évnek folyamán ismételten foglalkoztam vele

ebben a rovatban, Molnárnak ez a megfigyelése is a kezembe került jegyzeteim közt. Ez készített bizonyos elhatározásra a múlt év okt. 11-én ehelyütt megjelent javaslatom mostani megvalósulásával kapcsolatban. Azt már megirtam legutóbb, amit tudtam: „Gyűlölte a híuságot, a külsőségeket, a rangokat; már Pesten idegesítette, ha „méltóságos ur”-azták.” Most tehát ehhez járul az az adat, hogy „legszívesebben hallgatott...” Ebben a szellemben illendő minden formáság nélkül, csöndben, helyezni el Bartók utolsó otthonának bejáratánál azt az emléktáblát, amelynek elkészíttetésére, említett cikkem nyomán, elsőnek a washingtoni „American Hungarian Cultural Center” (másodiknak a chicagói egyszemélyes kulturszervezet, Szathmáry Lajos) jelentkezett. Körülbelül mire ez az írás az olvasó elé kerül, már ott a bronz tábla a new yorki 309 West 57th Street bejáratánál a falban, a „Two Trees (J. F. Byers and D. C. Walentas)”

háztulajdonos cég szívélyes hangu engedélyével. Az emléktáblára egyszerű szöveget véstem: nem kétséges, hogy maga Bartók is jóváhagyná — kivéve a második szót... „The great Hungarian composer Béla Bartók (1881-1945) made his home in this house during the last year of his life.”

A nemzetközi zenei világ vezető személyisége Casals halála óta Menuhin — nem is elsősorban mint hangszerének mestere, hanem mint a muzsika megtestesítője, művészeinek képviselője, szellemének filozófusa és védelmezője. Együtt Szigetivel, Reinerrel és Koussevitzkyvel, Bartók leghatékonyabb támogatója volt. Közöltem vele ennek az emléktáblának a dolgát. Válaszából néhány sort idézek:

„Nagy örömet szerzett nekem a tábla hírével. Eppen abban az évben alakult ki szoros személyi kapcsolat Bartók és köztem, amelyben lakása abban a házban volt. Bensőséges kapcsolatunk nyomot hagyott egész életemen és működésemen azóta, hogy a Mesterrel összeköttetésbe kerültem... A nehézségek körül nem is annyira az volt a baj, hogy nem voltak elegen, akik segítették volna, hanem inkább az, hogy hajthatatlan magyar büszkesége éppúgy akadályozta abban, hogy kérjen, mint abban, hogy elfogadjon... Összehasonlíthatatlanul többet adott nekünk, mint mi neki — és örökre adósai maradunk... Rányomta a maga génuszának bélyegét erre a nagy városra is, ahol bevándoroltak és menekültek szenvedtek és építettek milliószámra; példát mutatott bátorságával, önérzetével, a zsarnokság elutasításával, művészi értékek és erkölcsi eszmék szolgálatával... Az emléktábla erre a fényes jellemre és kimagasló alkotóra fog emlékeztetni azoknak a nagyoknak sorában, akiket a halál közelebb hoz hozzánk, mint azt az élet engedte...”

Finn rokonainak mesevilágában szerepel egy szikla, amelyre minden száz évben leszáll egy sirály és megfeni a csőrét egyszer jobbról, egyszer balról. Amikor ennek következtében a szikla már tövig elkopott, akkor merül el bizonyos legendabeli hős alakja a Feledés Tavában.

Ugyanakkor, amikor Bartók Béla életműve.

